

УДК 339.9.012(045)

КРАВЦОВА І. В.,
аспірантка кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу
Навчально-наукового інституту Міжнародних відносин
Національного авіаційного університету

ПРОБЛЕМА РОЗПОДІЛУ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ МІЖ ЛАНКАМИ ГЛОБАЛЬНИХ ЛАНЦЮГІВ СТВОРЕННЯ ВАРТОСТІ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ КРАЇН

Анотація. У статті здійснюється аналіз закономірностей розподілу доданої вартості між ланками глобальних ланцюгів створення вартості для виявлення тих видів діяльності, що створюють вищу додану вартість. Підкреслюється, що здійснення країною економічної модернізації можливе не лише завдяки створенню більшої частки вітчизняної доданої вартості в експорті, а й завдяки збільшенню її абсолютних обсягів. Пропонується власний підхід до оцінки закономірностей розподілу доданої вартості у межах глобальних ланцюгів створення вартості для емпіричної перевірки припущення про існування т. зв. «усміхненої» кривої.

Ключові слова: глобальні ланцюги створення вартості, економічна модернізація, «усміхнена» крива, додана вартість, відстань до кінцевого споживача.

Кравцова И. В., аспирантка кафедры международных экономических отношений и бизнеса Учебно-научного института Международных отношений Национального авиационного университета

ПРОБЛЕМА РАСПРЕДЕЛЕНИЯ ДОБАВЛЕННОЙ СТОИМОСТИ МЕЖДУ ЗВЕНЬЯМИ ГЛОБАЛЬНЫХ ЦЕПОЧЕК СОЗДАНИЯ СТОИМОСТИ В КОНТЕКСТЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ СТРАН

Аннотация. В статье осуществляется анализ закономерностей распределения добавленной стоимости между звеньями глобальных цепочек создания стоимости для выявления тех видов деятельности, которые создают более высокую добавленную стоимость. Подчеркивается, что осуществление страной экономической модернизации возможно не только благодаря созданию большей доли отечественной добавленной стоимости в экспорте, но и благодаря увеличению ее абсолютных объемов. Предлагается собственный подход к оценке закономерностей распределения добавленной стоимости в рамках глобальных цепочек создания стоимости для эмпирической проверки предположения о существовании т. н. «улыбающейся» кривой.

Ключевые слова: глобальные цепочки создания стоимости, экономическая модернизация, «улыбающаяся» кривая, добавленная стоимость, расстояние до конечного потребителя.

Kravtsova I. V., PhD student at the Department of International Economic Relations and Business at the Institute of International Relations of the National Aviation University

THE PROBLEM OF VALUE ADDED DISTRIBUTION BETWEEN STAGES OF GLOBAL VALUE CHAINS IN THE CONTEXT OF COUNTRIES' ECONOMIC UPGRADING

Abstract. The article analyses the regularities of value added distribution between stages of global value chains to identify the activities creating more value added. It is emphasized that country may perform economic upgrading not only through creating larger share of domestic value added in exports, but also through increasing its absolute volumes. Author's own approach to estimation of regularities of value added distribution within global value chains for empirical verification of hypothesis about the existence of so-called smiling curve is put forward.

Key words: global value chains, economic upgrading, smiling curve, value added, distance to final demand.

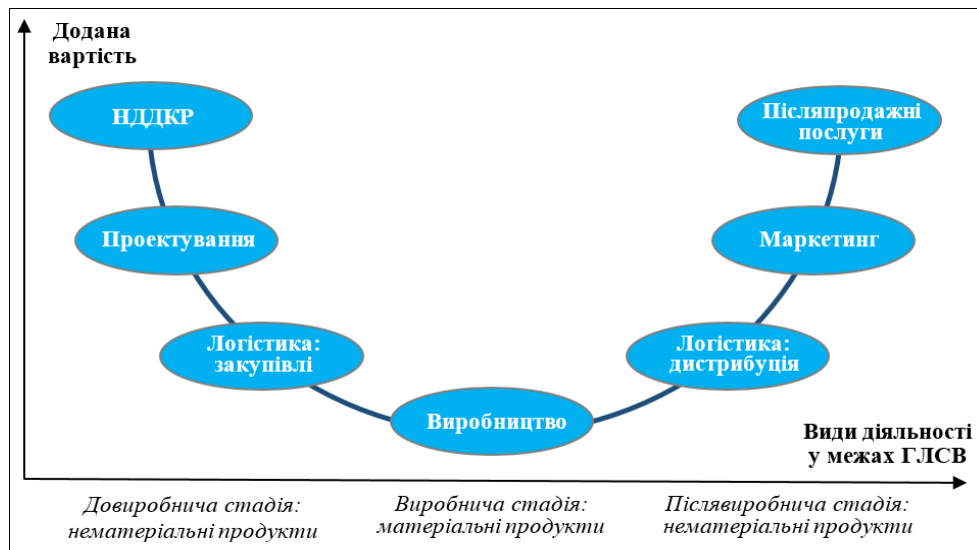
Актуальність проблеми. За останні два десятиліття прискорення науково-технічного прогресу, зниження торгових бар'єрів, інвестиційна лібералізація призвели до розвитку глобальних ланцюгів створення вартості (ГЛСВ). Посилення фрагментації міжнародного виробництва, зростання міжнародної торгівлі проміжними товарами та послугами, а також прагнення країн до підвищення конкурентоспроможності зумовили спеціалізацію країн і компаній на тих видах діяльності, які дозволяють створювати якнайбільше доданої вартості, та офшорингу інших видів діяльності. Однією з найважливіших переваг участі країни у ГЛСВ є можливість здійснення економічної модернізації (*economic upgrading*), що визначається як процес, за допомогою якого економічні актори просуваються від ланок ГЛСВ з низькою доданою вартістю до тих видів діяльності, що створюють відносно вищу додану вартість, з метою збільшення переваг – прибутків, доданої вартості, можливостей, рівня безпеки тощо [4, с. 12]. Таким чином, завдяки участі у ГЛСВ країни можуть досягати економічної модернізації, яка здебільшого вимірюється доданою вартістю, створеною в країні, що, в свою чергу, є передумовою економічного зростання. Втім, відкритим залишається питання, здійснення яких

саме видів діяльності та завдань у межах ГЛСВ дозволяє країнам створювати вищу додану вартість і яким чином взагалі відбувається розподіл доданої вартості вздовж ланок ГЛСВ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методику дослідження конкурентоспроможності на основі глобальних ланцюгів створення вартості вперше запропонували Г. Джереффі та М. Корженевич у 1994 р. [5]. У подальшому цей підхід розвивали та використовували у практичних дослідженнях такі іноземні вчені, як К. де Бекер, Р. Каплінські, П. Ковальські, Е. ван дер Марел, Дж. Лі, О. Мемедовіч, К. П'єтробеллі, Т. Стеджен, Дж. Хамфрі та ін., а також він широко застосовується в останніх дослідженнях ООН, СОТ, Світового Банку, ОЕСР та інших провідних міжнародних організацій. Для вітчизняної літератури проблема вивчення глобальних ланцюгів створення вартості є відносно новою. Питання організації міжнародного виробництва у межах ГЛСВ у своїх роботах підіймали такі українські науковці, як І. Й. Гладій, І. Ю. Гужва, Г. В. Дугінець, А. І. Ігнатюк, І. Я. Зварич, Т. М. Мельник, Н. В. Резнікова, О. І. Рогач та ін. Проте проблема розподілу доданої вартості між окремими ланками, країнами та видами діяльності у ГЛСВ є недостатньо дослідженою, оскільки описані у науковій літературі закономірності знаходяться переважно у теоретичній площині, але бракує їх емпіричного обґрунтування, зокрема через відсутність сформованої методології та необхідних статистичних даних для аналізу.

Метою даного дослідження є аналіз закономірностей розподілу доданої вартості між ланками глобальних ланцюгів створення вартості, виявлення тих видів діяльності, що дозволяють країнам створювати вищу додану вартість і здійснювати економічну модернізацію, а також емпірична перевірка припущення про існування т. зв. «усміхненої» кривої.

Виклад основного матеріалу. Спосіб розподілу доданої вартості, що створюється на різних стадіях створення товарів і послуг, узагальнено описує так звана «усміхнена крива» (*smilingcurve*), яку запропонував Стен Ші, засновник ІТ-компанії «Асег», у 1996 р. для ілюстрації ситуації з тайванськими виробниками комп'ютерної техніки й електроніки, що опинилися на «дні» кривої [12, с. 202]. Відповідно до «усміхненої кривої» (рис. 1), припускається, що завдання із найвищою доданою вартістю розташовуються на двох протилежних кінцях ГЛСВ – висхідних видах діяльності (*upstreamactivities*, зокрема, розробка нової концепції товару чи послуги, НДДКР, виробництво ключових компонентів) і низхідних (*downstreamactivities*, наприклад, маркетинг, продажі, післяпродажні послуги). Ці види діяльності є більш наукомісткими та здійснюються переважно у розвинених країнах. Завдання, що створюють найнижчу додану вартість, розташовуються посередині ГЛСВ та включають такі види діяльності, як виробництво комплектуючих і кінцеве збирання. Ці види діяльності переважно більш стандартизовані та працемісткі, сконцентровані здебільшого у країнах, що розвиваються. Таким чином, для розвинених країн ключовим завданням економічної політики є підтримання спеціалізації на здійсненні тих видів діяльності, що створюють високу додану вартість. Для країн, що розвиваються, відповідно, головною метою є здійснення економічної модернізації та перехід від ланок ГЛСВ з нижчою доданою вартістю до ланок із вищою доданою вартістю.

Рис. 1. «Усміхнена крива», що демонструє розподіл доданої вартості між ланками ГЛСВ

Джерело: побудовано автором на основі [8, с. 214; 12, с. 202].

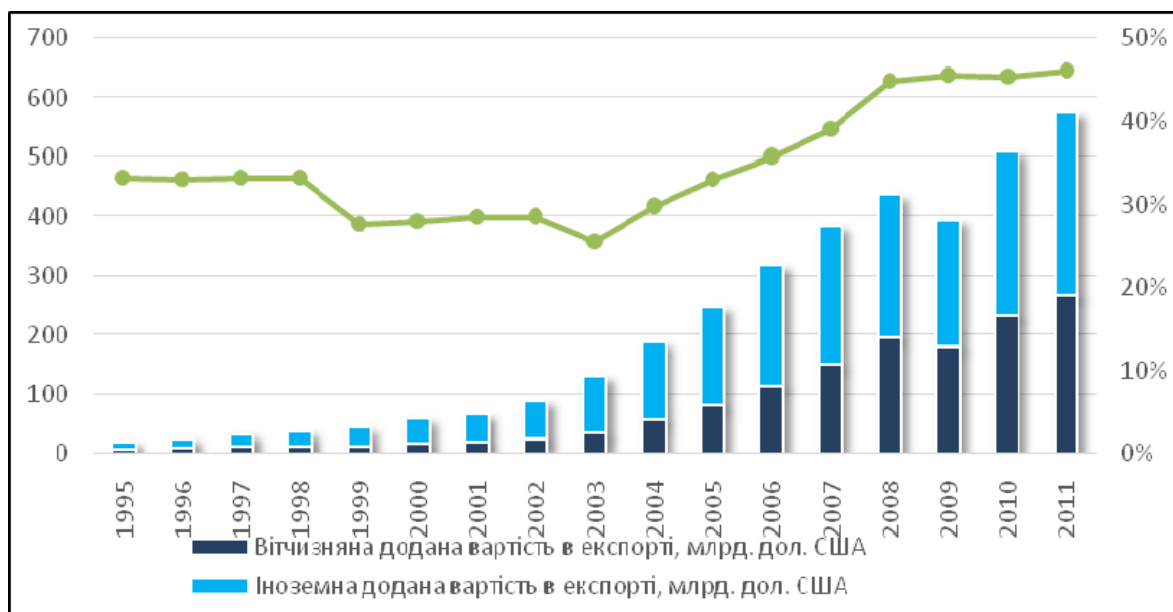
В останніх дослідженнях економічна модернізація часто розглядається як необхідність створення більшої частки вітчизняної доданої вартості в експорті країни [10, с. 32]. Розвитку даного підходу також сприяли останні широко відомі дослідження виробництва мобільних телефонів «iPhone» і «Nokia N95», а також планшетів «iPad», у яких підкреслюється, що кінцеве збирання створює низьку частку доданої вартості у виробничому процесі [3; 14].

Так, наприклад, у Китаї, де розташована стадія кінцевого збирання мобільного телефону «iPhone 4» компанії «Apple», створена додана вартість становить 6,5 дол. на кожен одиницю продукції, що складає лише

3,6% собівартості (179 дол.), або 1% роздрібною ціни одного «айфону» (600 дол.) [14, с. 2-3]. Таким чином, у випадку виробництва даного мобільного телефону частка доданої вартості, створена у Китаї, є набагато меншою, ніж створена у Кореї (14% роздрібною ціни), США (4%) чи Німеччині (3%), які постачають високоякісні компоненти, та створена власне компанією «Apple» (45%), яка займається розробкою концепції та дизайном. Схожі результати показує й інше дослідження процесу виробництва мобільного телефону «Nokia N95» [3]. Із загальної роздрібною ціни у 546 євро лише 2% припадає на кінцеве збирання, у той час як 33% приходить на різноманітні компоненти, 14% – на дистрибуцію та роздрібний продаж, 4% – на програмне забезпечення та ліцензії, і, зрештою, 49% – на вартість, додану безпосередньо компанією «Nokia», включаючи власне кінцеве збирання, функції підтримки споживача та прибутки.

У той же час розуміння економічної модернізації винятково як необхідності збільшення частки вітчизняної доданої вартості в експорті може означати занадто вузьке бачення процесу [10, с. 32]. Так, важливо розуміти, що істотне значення має не лише власне частка вітчизняної доданої вартості в експорті, а й масштаби експортної діяльності, оскільки спеціалізація на кінцевому збиранні та здійснення його у великих масштабах також може приносити значні переваги як країнам в цілому, так і компаніям зокрема. Наприклад, спеціалізація цілої низки азійських компаній на кінцевому збиранні електронних пристроїв дозволила їм залучити у регіон такі провідні компанії, як «Apple», «Dell», «Amazon», «Nokia», «Samsung». З точки зору цих азійських компаній, створення лише незначної частки доданої вартості на стадії збирання (до 5%, як у випадку «iPhone 4» і «NokiaN95») від вартості кінцевих продуктів провідних компаній, що продаються в усьому світі, дозволяє отримувати значні прибутки. Таким чином, з точки зору компанії, набагато більше значення має обсяг доданої вартості, що нею створюється, а не її частка у вартості кінцевого продукту.

На рівні країни яскравим прикладом необхідності обережного тлумачення процесу економічної модернізації винятково як збільшення частки вітчизняної доданої вартості в експорті є випадок Китаю. Так, у галузі виробництва електронної й оптичної продукції цієї країни за період з 1995 р. по 2011 р. (останній рік, за який наявні статистичні дані) частка вітчизняної доданої вартості в експорті зросла лише з 33,3% до 46,2%, але в той же час обсяг даного показника у грошовому вираженні зріс більше ніж у 40 разів – з 6,5 млрд дол. до 265,7 млрд дол. (рис. 2). Примітно, що у 1995-2003 рр., коли спостерігалось поступове скорочення частки вітчизняної доданої вартості в експорті, її абсолютні обсяги також зростали. Більше того, співвідношення вітчизняної складової доданої вартості в експорті Китаю та сукупної світової доданої вартості в експорті електронної й оптичної продукції стрімко збільшилось з 1,3% у 1995 р. до 21,9% у 2011 р. (розраховано за даними [2]). Хоча, звісно, у даному випадку не розглядається можливий вплив інших факторів в економіці Китаю та світу, втім, наявні статистичні дані дають загальне уявлення про те, як незначне збільшення вітчизняної складової доданої вартості в експорті або взагалі її скорочення може супроводжуватися істотним зростанням обсягу продажів і прибутків, а також посиленням присутності на світовому ринку, як у випадку електронної й оптичної продукції Китаю.

Рис. 2. Вітчизняна та іноземна складові доданої вартості в експорті електронної й оптичної продукції Китаю, 1995-2011 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [2].

Варто зазначити, що розподіл доданої вартості вздовж ГЛСВ не завжди відповідає схемі «усміхненої кривої». Так, наприклад, фінські дослідники Т. Сеппала та М. Кенні дійшли висновку, що для цілої низки продуктів у металургійній промисловості такі види діяльності, як безпосередньо виробництво та кінцеве збирання, і досі створюють значну частку доданої вартості у кінцевій вартості продукту [11].

Е. ван дер Марел, старший економіст Європейського центру міжнародної політичної економії, у своєму дослідженні взагалі заперечує існування «усміхненої» кривої [13]. На основі статистичних даних за 2009 р. для 58 країн з бази даних OECD-WTO Trade in Value Added Database [2] дослідник розраховує вітчизняну та іноземну частки доданої вартості в експорті окремо для країн з високими та низькими індексами участі у ГЛСВ, а також з високими та низькими показниками відстані до кінцевого споживача. В результаті будується матриця розподілу доданої вартості в експорті, з якої випливає, що відмінності у частці вітчизняної доданої вартості між країнами, що мають різну відстань до кінцевого споживача, є незначними, незалежно від значень індексу участі у ГЛСВ. Натомість простежується чітка залежність між часткою вітчизняної доданої вартості та величиною індексу участі у ГЛСВ, що цілком логічно пояснюється самим способом розрахунку даного індексу. За допомогою *t*-критерію Стьюдента вчений підтверджує, що відмінності між частками вітчизняної та іноземної доданої вартості в експорті окремо для країн з високими та низькими показниками відстані до кінцевого споживача (на противагу країнам, що мають середні значення даного показника) є статистично незначущими, на відміну від випадку з високими та низькими значеннями індексу участі у ГЛСВ [13, с. 9]. Це означає, що теза про створення вищої вітчизняної доданої вартості в експорті країн, що знаходяться на протилежних кінцях «усміхненої» кривої, у даному випадку емпірично не підтверджується. Варто підкреслити, що дослідження Е. ван дер Марела було здійснене на відносно невеликій вибірці країн за даними лише одного року, тому застосування даного підходу на більшій вибірці може показати зовсім інші результати. Крім того, аналіз проводився узагальнено для всіх галузей, але, імовірно, доцільно було б також розглянути окремо різні галузі для виявлення їх специфічних особливостей щодо розподілу доданої вартості та підтвердження існування «усміхненої» кривої.

Методику для такого аналізу процесу створення доданої вартості країнами на окремих стадіях виробництва у різних галузях пропонують дослідники М. Йє, Б. Менг і Ш. Вей [9]. Даний підхід дозволяє оцінити взаємозв'язок між доданою вартістю, створеною внаслідок участі у ГЛСВ, та відстанню між виробниками та споживачами. Вчені пропонують для окремої галузі певної країни побудувати графік, на якому по вісі ординат відкладається оплата праці за годину (змінна, що наближено характеризує технологічний рівень або продуктивність праці, вимірюється у поточних доларах США), а по вісі абсцис – відстань від конкретної галузі окремої країни, що бере участь у даному ГЛСВ, до кінцевого споживача (виражена у кількості стадій виробництва). Розрахунки здійснено на основі статистичних даних з бази даних World Input-Output Database [1], яка охоплює 41 країну та 35 галузей, що у сумі дає $41 \times 35 = 1435$ учасників даного ГЛСВ. Будується апроксимуюча крива методом локальних поліноміальних регресій, апроксимація зважена за значеннями створеної доданої вартості. Таким чином, побудова такої кривої для різних галузей дозволяє з'ясувати, чи відповідає її форма «усміхненій» кривій, а також виявити усіх учасників (країни та галузі) ГЛСВ у цих галузях, їх позиції та вираш від участі. У своєму дослідженні М. Йє, Б. Менг і Ш. Вей [9] розроблену ними методику демонструють на прикладі побудови «усміхнених» кривих для декількох галузей різних країн, зокрема галузі виробництва електронної й оптичної продукції Китаю та Мексики, а також автомобільної промисловості Німеччини та Японії.

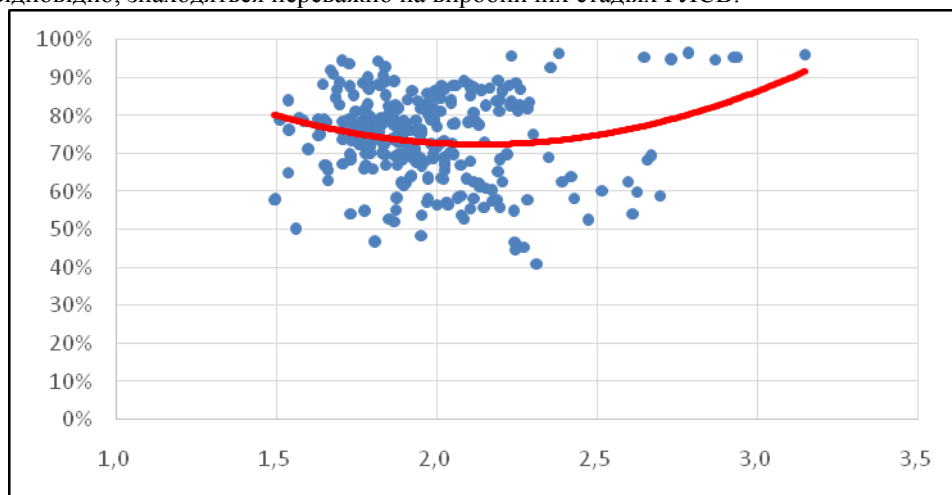
Отже, побудована дослідниками апроксимуюча крива для галузі виробництва електронної й оптичної продукції Китаю повністю відповідає формі «усміхненої» кривої. За результатами дослідження, у галузі виробництва електронної й оптичної продукції Китаю було створено найбільший обсяг доданої вартості, згодом втіленої в експорт цієї продукції Китаю. Декілька інших галузей Китаю, що через низьку оплату праці розташувалися внизу «усміхненої» кривої, також отримали прибутки завдяки участі у даному ГЛСВ на довиробничих стадіях – це, зокрема, галузі, що постачають ресурси та галузі сектору послуг. Галузі виробництва електронної й оптичної продукції інших країн, зокрема Німеччини, США, Японії, Кореї, Тайваню, розташовані переважно вище кривої апроксимації через високу оплату праці, також створили досить високі обсяги доданої вартості, що пояснюється фактом постачання високотехнологічних деталей і компонент з цих країн і цілком співвідноситься з результатами дослідження виробництва окремих моделей мобільних телефонів, про які йшлося раніше. Цікаво, що галузі сектору послуг на довиробничій і післявиробничій стадіях з високою оплатою праці, розташовані на протилежних кінцях «усміхненої» кривої, походять переважно з розвинених країн, таких як США, Японія, Корея, Німеччина та Франція, також створюючи суттєву частку доданої вартості.

Зовсім протилежну прикладу Китаю форму апроксимуючої кривої демонструє автомобільна промисловість Німеччини. Висока оплата праці безпосередньо в автомобільній промисловості Німеччини та нижча оплата праці в галузях інших країн, розташованих на кінцях кривої, зумовлюють форму, обернену до «усміхненої» кривої, що отримала назву «похмура» крива (*frowncurve*) [6, с. 56]. Великою мірою така форма може бути обумовлена успішним перетворенням Німеччини з традиційного масового виробника автомобілів на масового «налаштувальника» (*customizer*), який серед іншого пропонує споживачу індивідуальні рішення, що базуються на застосуванні цифрових технологій і штучного інтелекту. Така зміна ролі передбачає як вищу оплату праці, так і вищу частку створеної доданої вартості у порівнянні зі звичайними виробниками, що займаються збиранням продукції. Крім того, галузі, що знаходяться на довиробничій і післявиробничій стадіях, розташовані переважно в інших країнах, де створюють набагато менше доданої вартості за нижчої оплаті праці. Таким чином, схема розподілу доданої вартості в окремих ГЛСВ може набувати різних форм, які не обов'язково відповідають «усміхненій кривій».

Отже, спробуємо дати власну оцінку взаємозв'язкам, які описуються «усміхненою» кривою, та підтвердити або спростувати її існування, застосувавши власний підхід, що базується на ідеях, запропонованих

у дослідженнях Е. ван дер Марела [13] та М. Йє, Б. Менга і Ш. Вея [9]. Оскільки у своєму первинному вигляді «усміхнена» крива описує залежність створеної доданої вартості від розташування компанії або країни на окремих стадіях виробництва продукту у межах ГЛСВ, у якості залежної змінної, значення якої відкладаємо по вісі ординат, обираємо частку вітчизняної доданої вартості в експорті країни (частку, а не абсолютні обсяги, для забезпечення порівнюваності країн з різними масштабами економіки), а в якості незалежної змінної (вісь абсцис) – показник відстані до кінцевого споживача. Таким чином, в результаті маємо отримати узагальнений варіант кривої, що описує взаємозв'язок між доданою вартістю, створеною країною в усіх галузях економіки, в її експорті та розташуванням країни ближче або далі від кінцевого споживача. Розрахунки здійснено на основі статистичних даних з баз даних OECD-WTO Trade in Value Added Database [2] і OECD Global Value Chains indicators [2] за 1995, 2000, 2005, 2008 і 2009 рр. (роки, за які наявні дані щодо відстані до кінцевого споживача в актуальній версії бази даних) для 58 країн.

Застосування методу поліноміальної апроксимації (поліном 2-го ступеню, що описується параболою) дозволило отримати криву, форма якої повністю відповідає формі «усміхненої» кривої (червона крива на рис. 3). Застосування поліномів вищого ступеню істотно не вплинуло на характер апроксимації, тому вважаємо, що, незважаючи на помітне розпорощення точок на графіку, парабола досить точно описує існуючі взаємозв'язки між змінними. Отже, у найбільш узагальненому вигляді (для всіх галузей) підтверджується теза про те, що країни, розташовані якнайдалі від кінцевого споживача (високі значення показника відстані до кінцевого споживача) та якнайближче до нього (низькі значення відповідного показника), створюють вищу частку доданої вартості, ніж країни, що мають середні показники відстані до кінцевого споживача і, відповідно, знаходяться переважно на виробничих стадіях ГЛСВ.

Рис. 3. «Усміхнена» крива, побудована методом поліноміальної апроксимації для усіх галузей 58 країн за 1995, 2000, 2005, 2008 і 2009 рр.

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними [2].

Для здійснення додаткового аналізу розподілу доданої вартості вздовж ланок ГЛСВ розглянемо окремо три групи країн з вибірки – країни, що мають високі, середні та низькі значення відстані до кінцевого споживача, щоб оцінити, яка частка вітчизняної доданої вартості створюється країнами кожної групи. Умовно такий розподіл країн на групи відобразатиме їх розташування на передвиробничій, виробничій та післявиробничій стадіях ГЛСВ відповідно до відрізків «усміхненої» кривої. Перша спроба розбивки масиву значень відстані до кінцевого споживача за допомогою 33-го і 67-го персентиля (відповідні значення – 1,8 і 2), що дало б можливість розподілити країни на 3 групи з однаковою кількістю країн, не дала прийнятних результатів, імовірно через те, що більшість країн вибірки, для яких наявні статистичні дані, розташовані досить близько до кінцевого споживача, що не дає можливості достовірно оцінити додану вартість, створену на різних ланках ГЛСВ. Тому, зважаючи на те, що мінімальне та максимальне значення відстані до кінцевого споживача дорівнюють 1,49 і 3,15 відповідно, було вирішено цей інтервал розбити на 3 рівні частини, які б характеризували відповідні стадії виробництва у межах ГЛСВ, що, з урахуванням округлення, дає такі 3 групи країн: країни, що мають відстань до кінцевого споживача менше 2; від 2 до 2,5; більше 2,5. Доцільність саме такого розподілу країн на групи також підтверджується формою побудованої апроксимуючої кривої на рис. 3, напрямком якої змінюється на відповідних інтервалах.

Для кожної групи країн розраховано середні значення частки вітчизняної доданої вартості в експорті (див. табл. 1). Отримані результати також вказують на те, що у країнах, розташованих на середніх ланках ГЛСВ, створюється відносно менша частка доданої вартості (по даній вибірці – 72,4%) порівняно з країнами, розташованими на протилежних кінцях «усміхненої» кривої (74,7% і 78,7% відповідно). Цікаво, що розраховані для кожної групи країн середні індекси участі у ГЛСВ демонструють протилежну тенденцію – країни, розташовані на середніх ланках ГЛСВ, що переважно представлені безпосередньо виробничою стадією створення продукту, мають дещо вищі індекси участі, ніж країни на інших ланках, хоча ця тенденція не є настільки яскраво вираженою та частково може пояснюватися самим способом розрахунку індексу участі у ГЛСВ.

Таблиця 1

Розподіл створеної країнами доданої вартості в залежності від розташування вздовж ГЛСВ

Відстань до кінцевого споживача	Частка вітчизняної доданої вартості в експорті	Індекс участі у ГЛСВ
менше 2	74,7%	47,6
від 2 до 2,5	72,4%	54,1
більше 2,5	78,7%	53,3

Джерело: розраховано та складено автором за даними [2].

Втім, варто зауважити, що обсяг статистичної вибірки у даному дослідженні обмежений наявними статистичними даними, тому поява нових актуальних даних у відповідних базах даних дозволила б розширити вибірку та зробити повторний аналіз для остаточного підтвердження тези про існування «усміхненої» кривої. Крім того, крім аналізу узагальненого варіанту «усміхненої» кривої для усіх галузей, доцільним також представляється здійснення окремих досліджень для кожної галузі для виявлення особливостей розподілу доданої вартості вздовж ГЛСВ, притаманних саме цим галузям (так, наприклад, галузі сектору послуг матимуть коротші та більш пологі «усміхнені» криві).

Висновки. Отже, глобальні ланцюги створення вартості змінили сам характер глобальної конкуренції між компаніями та країнами, які тепер прагнуть завоювати більшу частку ринку не лише у галузях, що створюють високу додану вартість, а й у видах діяльності у межах ГЛСВ, що створюють таку вартість. Таким чином, позиція країни у ГЛСВ стає ключовим питанням державної політики. Так, країни, що розвиваються, часто зіштовхуються з ситуацією, коли вони не здатні створювати високу додану вартість, здійснюючи суто виробничу діяльність, навіть за умови великих масштабів такої діяльності. У такому випадку ледь не єдиною можливістю підвищення ефективності участі країни у ГЛСВ є здійснення функціональної модернізації, що являє собою освоєння нових видів діяльності (або відмову від існуючих) з метою підвищення загального рівня навичок, необхідних для економічної діяльності [7, с. 1021]. Втім, зрозуміло, що оскільки процес створення доданої вартості істотно відрізняється в залежності від галузі та специфіки самого ГЛСВ, не існує єдиної стратегії економічної модернізації для всіх країн, тому важливим завданням для вчених і політиків є розробка такої стратегії, яка б враховувала усі особливості конкретної країни та дозволила їй спеціалізуватися на тих галузях і видах діяльності, які створюють якнайбільшу додану вартість.

Список використаних джерел

- База даних WorldInput-OutputDatabase (WIOD) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wiod.org/>.
- Бази даних OECD Global Value Chains indicators, OECD-WTO Trade in Value Added Database (TiVA) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://stats.oecd.org/>.
- Ali-Yrkkö J. Who captures value in global supply chains? Case Nokia N95 Smartphone / J. Ali-Yrkkö, P. Rouvinen, T. Seppälä, P. Ylä-Anttila // Journal of Industry, Competition and Trade. – 2011. – Vol. 11. – P. 263–278.
- Gereffi G. Global Value Chain Analysis: A Primer / G. Gereffi, K. Fernandez-Stark. – Durham: Center on Globalization, Governance & Competitiveness, Duke University, 2016. – 34 p.
- Gereffi G. The organization of buyer-driven global commodity chains: how US retailers shape overseas production networks / G. Gereffi / Commodity Chains and Global Capitalism / [Gereffi G., Korzeniewicz M., Hopkins T., Wallerstein I. et al.] ; ed. by G. Gereffi and M. Korzeniewicz. – Westport : Praeger, 1994. – Chapter 5. – P. 95–122.
- Global Value Chain Development Report: Measuring and Analyzing the Impact of GVCs on Economic Development. – Washington : The World Bank Publishing, 2017. – 205 p.
- Humphrey J. How Does Insertion in Global Value Chains Affect Upgrading in Industrial Clusters? / J. Humphrey, H. Schmitz // Regional Studies. – 2002. – Vol. 36(9). – P. 1017–1027.
- Interconnected Economies: Benefiting from Global Value Chains. – Paris : OECD Publishing, 2013. – 274 p.
- Meng B. Value-added Gains and Job Opportunities in Global Value Chains / B. Meng, M. Ye, S.-J. Wei // IDE Discussion Papers. – 2017. – No. 668. – 35 p.
- Participation of Developing Countries in Global Value Chains: Implications for Trade and Trade-Related Policies / [P. Kowalski, J. L. Gonzalez, A. Ragoussis, C. Ugarte] // OECD Trade Policy Papers. – 2015. – No. 179. – 171 p.
- Seppälä T. Where is the Value Created and Captured in Manufacturing Firms? Case Precision Machinery Product / T. Seppälä, M. Kenney // ETLA Brief. – 5 March 2013. – Issue 9. – 5 p.
- Shih S. Me-Too Is Not My Style / S. Shih. – Taipei : Acer Foundation, 1996. – 247 p.
- van der Marel E. Positioning on the Global Value Chain Map: Where do You Want to Be? / E. van der Marel // Journal of World Trade. – 2015. – Vol. 49(6). – P. 915-950.
- Xing Y. How the iPhone Widens the United States Trade Deficit with the People's Republic of China / Y. Xing, N. Detert // ADBI Working Paper Series. – December 2010. – No. 257. – 12 p.